

NT-INTERVJUN

DRONNING MARGRETHE ER LIMEN I RIGSFÆLLESSKABET

Hendes Majestæt Dronning Margrethe om forholdet mellem Danmark og Grønland

Foto: Jens Dresling/Polfoto.

*Hendes Majestæt Dronning
Margrethe (billede beskåret).*

2021 er 300-året for den norsk-danske missionær Hans Egedes ankomst til Grønland. Med økonomisk støtte fra Bergenskompagniet dannede Egede fortrup i den dansk-norske kolonisering af Grønland. Det danske rigsfællesskab med hjemmestyre på Færøerne og selvstyre i Grønland er unikt i verden. Der er varme familiære og økonomiske bånd tværs over Atlanten. Men indimellem knager samarbejdet med Danmark. Dronning Margrethe er vigtig som samlingsfigur i den umage alliance mellem tre vidt forskellige lande.

Marianne Krogh Andersen, journalist og forfatter, har interviewet.

Det danske kongerige er særegent. Vel ingen steder i verden findes en lignende konstruktion med et rigsfællesskab af tre lande, der er så diametralt forskellige.

Heraf de to med hjemmestyre og selvstyre – i sig selv unikt.

Grønland med verdens nordligste bosted, bygden Siorapaluk med tre måneders polarmørke og 42 indbyggere, strækker sig et par tusinde kilometer sydpå til grønne lier, heste, majroer og landbrug i Sydgrønland. Med det barske, sagnomspundne Kap Farvel allersydligst.

Verdens største ø strækker sig over et areal som fra Oslo til Sahara og udgør 98 procent af kongeriget. Længst mod syd finder vi de 1,94 procent af kongeriget med Danmark som det økonomiske lokomotiv i riget. Færøerne udgør 0,06 procent.

Midt imellem ude i Nordatlanten ligger med 18 klippeøer Færøerne. En del af det danske kongerige, der med rigt fiskeri, lakseopdræt og blomstrende turisme (før Covid 19) er blevet næsten økonomisk uafhængig af moderlandet. Færøerne med et årligt BNP på 403.000 kr. pr. indbygger har endog overhalet Danmark (BNP: 398.900 kr.) med en økonomisk vækst uden europæisk sidestykke. Hvad binder disse dybt forskellige lande sammen i et rigsfællesskab, som efterhånden har 300 år på bagen?

Selvfølgelig den gensidige afhængighed i form af bloktilskud fra Danmark, samarbejde om forsvar, politi, uddannelse, sundhed og en mængde andre områder. Men først og fremmest menneskelige bånd med giftemål og familie på tværs af Atlanten og livlig trafik af mennesker, som bor skiftevis i den ene og den anden del af riget.

Meget adskiller Danmark, Grønland og Færøerne – ikke mindst klimamæssigt og kulturelt. Men skulle man nævne ét enkelt menneske, som kitter den umage konstruktion sammen, må det blive Dronning Margrethe. Få personer er så populære i Grønland som den 81-årige monark.

Det skulle da lige være hendes søn, Frederik, der slædede sig ind i grønlændernes hjerter, da han tilbagelagde en strækning på 2800 km i Nordøstgrønland. Her i et af de mest barske og øde egne af verden kørte Kronprinsen på hundeslæde i iskolde vintermåneder. Han havde følgeskab af et par mand fra Sirius-patruljen, der bevogter det øde landskab i verdens største naturpark. Kronprinsen indgød respekt for sine evner i ødemarken. Han blev dus med fangerne i Qaanaaq, som spontant krammede den ellers lidt sky prins. Kronprins Frederik lagde ikke skjul på, at rejsen på hundeslæde var hans livs oplevelse. Han var tydeligt glad og stolt over at kunne klare sig under de barske vilkår. Grønlænderne var glade. Begejstringen for kronprinsesse Mary er ikke mindre. Kronprinsparrets rejse med de fire børn – heraf et tvillingepar, der som et af deres mange navne har to grønlandske: Ivalo og Minik – var et triumftog.

Et knirkende samliv

Det 300 årige samliv mellem Danmark og Grønland har indimellem knirket, ikke mindst fra midten af 1970'erne, da et stille ungdomsoprør skyllede ind over Grønland, især under påvirkning af unge grønlændere, som studerede i Danmark.

Modsat andre kolonier i verden har der aldrig været voldelige sammenstød mellem kolonimagten Danmark og Grønland. Fredelige demonstrationer i København og et mildt, men vedholdende pres fra grønlandske politikere førte til hjemmestyre i 1979.

Forinden gik nogle drabelige sværdslag om den grønlandske undergrund. Det kulminerede med et besøg af daværende statsminister Anker Jørgensen i Grønland i 1977, hvor demonstranter kastede sten og æg mod statsministerparrets skib.

Den slags episoder er der – trods diverse spændinger – få af i samarbejdet mellem Grønland og Danmark. Trods et politisk ønske om selvstændighed.

Æggekasternes aktion var en protest mod danske planer om olieudvinding i Grønland. Senere kom det også til protester i forbindelse med forhandlingerne

om hjemmestyre oven på en markant melding fra Anker Jørgensen. ”Der er ikke noget at raffe om,” sagde han. Hvis Grønland stadig ville have bloktilskud fra Danmark, kunne grønlænderne ikke egenhændigt få råderet over egen undergrund. Den rettighed måtte deles med hele kongeriget, mente den danske regering.

Med selvstyreloven i 2009 blev der ændret på den aftale, således at grønlænderne fik den fulde rettighed til, hvad der må gemme sig af olie og mineraler i klipper og havbund i Grønland.

Limen i rigsfællesskabet

Sten er der aldrig kastet mod hverken Dronning Margrethe eller noget andet medlem af det danske kongehus. Siden det første kongebesøg i Grønland for præcis 100 år siden, er kongelige blevet modtaget med hjertelighed. Sangkor, kaffemik, mattak (hvalhud, nationalret nummer eet), ryper og alskens lækkerier er strømmet Dronning Margrethe i møde sammen med talrige blomsterbuketter fra småpiger i nationaldragt.

Tidligere udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen har kaldt kongehuset for ”limen i rigsfællesskabet”. Selv den mest revolutionære, selvstændighedsøgende grønlænder er glad for de kongelige. Skulle Grønland en dag løsrive sig, ønsker et stort flertal at beholde den danske monark. Det er blevet til mange kongelige besøg fra Dronning Margrethe. Også i her i 2021 planlægger hun at rejse til Grønland – hvis corona-situationen tillader det.

2021 er historisk, fordi det er 300 året for den norsk-danske missionær Hans Egedes ankomst til Grønland. 1721 lagde den gode skib Haabet til i skærgården ud for Nuuk.

Den stædige missionær fra Lofoten og hans ikke mindre stædige hustru, den 13 år ældre Gertrud Rasch, ankom med deres fire børn, nogle håndværkere og søfolk for – med økonomisk støtte fra Bergenskompagniet – at drive mission blandt de nordboere, som på mystisk vis var forsvundet.

Hans Egede fandt aldrig nordboerne. Men begyndte i stedet at missionere blandt de lokale inuit. Syv år senere anlagde han med støtte fra den danske konge kolonien Godthaab. Den dag i dag finder man minder om den standhaftige nordmand, som overlevede overfald, sult, kulde og kopper, i form af en statue højt oppe på en klippe ved Nuuks gamle trækirke.

Statuen er omdiskuteret. Den er overhældt med rød maling og anti-kolonialistiske slagord. Flere har krævet, at den skulle fjernes, fordi de mener, den er et minde om et sort kapitel i Grønlands historie, som bør slettes. Men et flertal besluttede sidste år ved en folkeafstemning i Nuuk med stort flertal, at statuen skal forblive på sin plads ved indsejlingen til den gamle kolonihavn.

Netop her fejrer byens borgere hvert år Dronningens fødselsdag med kanonsalut, sange og taler af Nuuks borgmester. Det er også her ved den gamle kolonihavn med de smukke 1700-tals huse – heriblandt Hans Egedes hus - at de kongelige ofte er blevet modtaget af honoratiores og et menneskehav af byens borgere.

Dronningen og kajakkerne

For Dronning Margrethe er rejserne til Grønland minder, som særligt har gjort indtryk. Da jeg sidste år interviewede Dronningen til den grønlandske avis *Atuagagdlit. Grønlandsposten* i anledning af hendes 80-års fødselsdag, viste hun et indgående kendskab til den store ø.

Det er i år 61 år siden, at Dronning Margrethe første gang besøgte Grønland. Hun var 20 år gammel og rejste med sine forældre. De sejlede over 1000 km til en af de nordligste byer i Grønland, Upernavik. Et sted, hvor folk levede – og til dels stadig lever - et oprindeligt liv som fangere og fiskere.

”Det var virkelig fantastisk at komme til Upernavik. Der var masser af kajakker i vandet alle vegne, da vi sejlede ind. Det var mit første møde med Grønland,” fortæller Dronning Margrethe.

Upernaviks skole fik sidenhen navnet Prinsesse Margrethe Skolen til minde om det besøg, der fik så stor betydning for monarken.

Dronning Margrethe har på sine talrige besøg i Grønland besøgt samtlige 16 byer på den 44.000 km lange kystlinje. Ikke alle 60 bygder, men mange af dem. I 250 året for Hans Egedes ankomst sejlede hun i 1971 til de barske klippekær, hvor Egede-familien først slog sig ned.

Dronningen har deltaget i alle de vigtigste officielle markeringen i Grønland. Hun overrakte i 1979 hjemmestyreløven til landsrådsformand Lars Chemnitz. Den øgede grønlandske selvstændighed med hjemmestyret var den mest centrale begivenhed i nyere grønlandshistorie.

Selvfølgelig var Dronningen iklædt den grønlandske nationaldragt. Hun svingede sig i en hvalfangerpolka med landsstyreformand Jonathan Motzfeldt. På trods af at hjemmestyret og det senere selvstyre markerede en større uafhængighed i forhold til Danmark, var Dronning Margrethe alligevel et naturligt samlingspunkt i festlighederne, hver gang den unge nation tog endnu et skridt mod selvstændighed.

”Jeg har ikke mødt andet end stor, stor hjertelig venlighed hver gang, jeg har været i Grønland. Det har altid gjort et stort indtryk, hvor varm en modtagelse vi får alle vegne. Hvor søde og glade folk er for at se en,” fortæller Dronningen.

Særlig begejstret er Dronning Margrethe for at køre på hundeslæde. I 2005 kørte hun i fem dage på hundeslæde med Kronprins Frederik i Nordøstgrønland

i et af klodens mest øde og barske egne. De overnattede i telt på Indlandsisen og boede på en primitiv gammel fangststation.

Dronningen har været overalt i Grønland, også på den militært vigtige amerikanske luftbase i Thule. Hun har spist spæksyltede søkonger hos fangerne i området. Det er småfugle, som pakkes tæt i et sælskind og gærer i jorden i nogle måneder, før man spiser dem rå med indvolde og det hele.

Dronning Margrethe har gennem de 60 år, hun har fulgt udviklingen i Grønland, oplevet et kæmpe spring fra fangerkultur til moderne samfund.

”Det er en voldsom udvikling. Der er meget, der har udviklet sig til det bedre. Så er der ting, som man synes var bedre i gamle dage, selvom folk jo ikke havde meget mellem hænderne. Der er en vis grad af mistrivsel her og der i dag. Det kan jeg ikke huske fra tidligere. Men måske havde jeg ikke blik for det og var mere blåøjet, end man har lov til, da jeg var der i 1960,” fortæller Dronningen.

”Samfundet dengang var ikke så udviklet. Det betød, at der ikke var så stor afstand mellem dem, der klarede sig godt, og dem der klarede sig skidt.”

”Da min mor var i Grønland i 1952, gjorde tuberkulosen stort indtryk på hende. Det har man i hvert fald fået styr på i dag. Bugt med sygdommen har man ikke fået, men styr på det på en helt anden måde. Men så er der andre sider, som er triste.”

”Jeg tænker på unge menneskers mistrivsel, uheldigt drikkeri og resultaterne af det. Sådan noget bliver man ked af at se. Jeg synes på den anden side også, man kan se inden for de allerseneste år, at man gør sig umage for at gribe fat i de problemer og gøre noget ved dem. Det går jo ikke væk af sig selv – trods gode ønsker og penge. Man skal VILLE det. Det kan jeg mærke, at man vil. Og det er meget væsentligt.”

Så bliver der måske også talt mere om problemerne i dag?

”Nævn troldens navn, som man siger. Udviklingen er rutsjet af sted. Og så har man måske ikke fået det hele med. Nogle mennesker bliver mentalt agterudsejlet. Det går så stærkt. Fordi afstandene er så store i Grønland, når man ikke rundt altid. Man får fat nogle steder vældig godt. Så er der andre steder, hvor man ikke rigtigt får fat. Men jeg synes, at indstillingen er sådan, at man GØR noget,” siger Dronningen.

Dronning Margrethe har fulgt udviklingen fra Grønland var en koloni, blev et amt i Danmark, over hjemmestyre og sidenhen selvstyre. Hun overrakte selvstyreloven til daværende formand for Inatsisatut, det grønlandske parlament, Josef Motzfeldt i 2009.

”Det var en stor begivenhed, som jeg tror, alle var optaget af. Der var virkelig feststemning.

Hvad synes De, der er sket gennem de 42 år siden hjemmestyret?

”Der er sket en stor udvikling. De større byer er blevet meget større, og det kan være et problem i sig selv, at det hele ikke bliver så overskuelig, som det var engang. Det, som gør mig mest glad, er at man er blevet klar over, at der for alvor skal gøres en indsats for, at det hele skal kunne lade sig gøre. Hvor man måske en overgang troede, at det hele gik lidt af sig selv – både fra grønlandsk og fra dansk side.”

Der er grønlandere, som drømmer om selvstændighed. Men de vil gerne have Dronningen og kongehuset med. Kan man det?

”Det skal jeg ikke gøre mig klog på. Det er en noget mere kompliceret sag. Men det er klart, at det gør indtryk på mig og Kronprinsen, at vi betyder noget deroppe. Det er gensidigt. Det kan jeg roligt sige.”

Marianne Krogh Andersen